

Біографія скорочено

Протягом свого довгого і складного життя, що було виткане з «переходів і виходів» Євген Маланюк жодного разу не зраджував собі, не зрікся свого добровільного вибору, того хресного шляху, який пророкувала його розіп'ята душа. Це нам доводять його поетичні книги, культурологічні, публіцистичні, літературно-критичні статті. У Євгена Маланюка, дослідника, публіциста, українського поета у творчості існує лише один адресат і один герой — це його рідна кохана Україна. Письменник її то величає спевою Елладою, то називає її «Пріска гетьмана Петра».

А починалося дитинство Євгена Маланюка в маленькому провінційному містечку Новоархангельськ, яке десь далеко загубилося в степу, і довго було кордоном князівської Русі і половецького степу, Гетьманщини і Дикого поля, Запорожжя і Речі Посполитої.

Батько поета, Филимон Васильович, був досить колоритною постаттю в Архангельську. Не маючи за плечима ні університету, ні навіть гімназії, він, завдяки природному розумові та самоосвіті, вибився у перший шерег архангородської інтелігенції. Був ініціатором фонду театру в місті, дбав про відкриття прогімназії, а згодом гімназії, активно дописував до повітових газет,

любив історію. А ще старожили пам'ятають його повіреним містечкового суду, вчителем, і … незмінним хористом церковної капели. Зусиллями батька в сім'ї була зібрана непогана бібліотека. Цей книгозбірник теж прислужився майбутньому письменникові.

Мати Евгена Маланюка була родом із збіднілої дворянської сім'ї колишніх сербських Осадчих. 2 лютого 1897 у молодого подружжя народився син Євген. Гликерія Яківна (мати письменника)принесла в сім'ю музику, поезію, замилування романтичною і класичною літературою. Мабуть, все це стало приводом того, що в місцевій початковій школі Євген Маланюк помітно вирізнявся між однокласниками. Але навіть не дивлячись на матеріальну скруту, батьки віддають свого старшого сина (Євген мав ще молодших братів: Сергія — в 1898 році та Онисима — 1900 року народження) до повітового Єлисаветградського земського реального училища.

Дід Євгена Маланюка Василь був першовитоком національно-патріотичних рис письменника. В кінці 50-х років в одній з автобіографій поет писав, що в їхньому будинку — на дві половини — у першій, дідовій, панував дух віків, а в другій, батьковій, — дух нової української інтелігенції, пробудженої 70, — 80-ми роками XIX століття, інтелігенції, яка лише піднімалася на ноги.

У роки навчання Євгена Маланюка, м. Єлисаветград славилося як культурний центр півдня Російської імперії. «Жодна зі столиць світу — ні Париж, ні Нью-Йорка не справили на мене такого враження, як Єлисаветград», — писав у своїй автобіографії інший відомий краянін Л. Троцькій. Звісно, звучить це досить парадоксально, але деяка частина істини в тій емоційній оцінці, навіяній дитячими спогадами, все ж існувала. Єлисаветград мав могутні театральні традиції, і його не обходила жодна відома театральна трупа. У місті залишилася майже половина з 47 виставок художників-передвижників. Тут функціонувало з десяток гімназійних закладів. А земське реальне і громадське комерційне училища були відомі в усій імперії.

Як свідчить сам Є. Маланюк, писати вірші він почав ще навчаючись у гімназії в 13 років. Мабуть найважливішим стимулом для цього стали серйозні гуманітарні традиції реальної школи: живопис і театр, позакласне читання, які були предметом особливої уваги педагогів. Під час навчання Євген Маланюк знайомиться із творчістю видатних письменників, таких як Шпільгаген, Амічіс, Рільке, Д'орвільі, Уайльд, Гамсун, По, Гюго, Верлен, Рембо, Метерлінка, Блок, Білий, Сологуб та інші. Хлопець обожнював читати. Пізніше в Чехії, Євген Маланюк писав у листі поетесі Наталі Лівіцькій-холодній: «Преса — прівічній наркоз, без якого я впадаю в апатію» (1928).

14 червня 1914 Євген Маланюк закінчив сьомий клас Єлисаветградського реального училища. Письменник завжди мріяв здобути інженерну професію, і тому він їде вступати до столичного Петербурзького політехнічнооого інституту. Не дивлячись на те, шо сам Євген Маланюк був родом з провінції, його знання допомогли вступити до інституту на перший курс. Та перша світова війна стала перешкодою для навчання юнака.

Доля складалась так, що 1 січня 1916р. Євген закінчив Київську військової школи, після чого послідував запасний піхотний полк. Пізніше прапорщик Маланюк служить молодшим офіцером у кулеметній роті фронтової частини. Послужний військовий список у Маланюка досить невеликий і лаконічний: бої, відзнаки, підвищення у званні. За тими назвами і датами були приховані криваві бої, поразки і перемоги, втрати бойових побратимів.

Світова війна закінчилася для Євгена Маланюка в лютому 1918 року. Однак склалося так, що після короткої відпустки йому знову довелося воювати: він став на захист Української держави. На нього чекали ще три роки війни. Війни, у якій тричі доводилося здавати ворогові Київ, у якій був «кривавий листопад» 1919 року, коли в результаті жорстоких боїв і тифу із сотень залишалося 5 — 10 бійців, а полки нараховували 50 — 60 багнетів. А ще був 1920 рік, коли тридцатипятитисячне українське військо після десятиденних запеклих боїв було

змушене 21 листопада о 17 годині віддати останній салют рідній землі і перейти польський кордон.

Певний час Євген Маланюк перебував у таборах інтернованих, які були розкидані по всій території Польщі, де письменник переживав, осмислював злети і падіння УНР. Але і після цього доля не зжалілася над письменником — йому довелося ще три роки провести у таборах. Якраз в цей час Маланюк усвідомлює, що необхідно змінити стилет на стилос, віддавши і його і його служінню Україні. Саме так і народився Маланюк—поет. Його вірші, культурологічні, публіцистичні, літературознавчі статті майже кожного дня друкуються в таборових журналах «Всім», «Наша зоря», «Український сурмач», «Веселка».

Восени 1923 року Є. Маланюк відїзжає до Чехословаччини, щоб навчатися там в Української Господарської Академії на гідротехнічному відділі інженерного факультету. Чехословаччина, завдяки політиці її президента Томаша Масарика, в той час була справжнім освітнім, науковим і культурним центром для українських емігрантів. Для тисяч біженців з України та колишніх вояків українських армій в Чехословаччині відкривали школи, гімназії, інститути, академії, видавали численні українські журнали, починали видавництва. Лише в Подєбрадах в Академії виходило більше десяти часописів: «Наше суспільство», «Подєбради», «Село» та інші.

Навчання в Подєбрадах для Євгена Маланюка було не тільки часом копіткої праці в читальних залах та навчальних аудиторіях, а й періодом бурхливого літературного життя: доповідей, дискусій, мистецьких змагань. Серед побратимів-літераторів — вже відомі сьогодні особистості: Юрій Дараган, Леонід Мосендз, Наталія Лівицька-Холодна, Микола Чирський, Михайло Мухін, Олена Теліга, Улас Самчук.

У Подєбрадах, 1924 року, поет випускає збірку віршів «Стилет і Стилос». Через рік Маланюк в Гамбурзі випустить ще одну книгу поезій — «Гербарій» (вона була написана першою, але затрималася з виходом у

видавництві). В цей період мотивом поезій в українського письменника стала трагічна доля його Батьківщини. Любляче і зболене серце поета народжувало гнівні й глибоко трагічні інвективи.

Що ж давало сили вистояти і творити? З яких джерел поет черпав сили й упевненість у правильності обраного шляху, в неодмінній потребі бути саме будителем народу? Відповідь певною мірою може видатися очікуваною — в невичерпальності свого народу, своєї України. Адже віки нищення і утисків не загасили «вогонь буття» і «невичерпальний дух» нації.

У 1929 році Євген Маланюк закінчив своє навчання в Українській Господарській Академії і виїжджає до Варшави для подальшого пошуку роботи. Тут він влаштовується на роботу в міський магістрат і працює на посаді інженера у відділі регулювальних споруд на Віслі. Робота. Сім'я. Література. Це — його світ. Кінець 20-х — початок 30-х років позначено особливою активністю літературного процесу у письменника.

Навколо Євгена Маланюка і Юрія Липи, що теж переїхав до Варшави, об'єднуються українські письменники, створюється нове літературне товариство під назвою «Танк». До нього входили Л. Чикаленко, М. Лівіцька-холодна, А. Коломієць, Ю. Косач, П. Лукасевич. Часто гостями були і Б.-І. Антонич та Св. Гординського. Згодом Варшавська Група почала видавати журнал «Ми». У підготовці до друку журналу брав активну участь і Євген Маланюк. Вже в першому числі видання з'явилися надруковані поезії і стаття письменника.

Через суперечності в колах українських емігрантів Євген Маланюк залишає журнал, але не припиняє активну літературну діяльність. У тридцятих роках ще тісніші стосунки налагоджуються в поета з Дмитром Донцовим та його «Вісник». У періодичних виданнях, збірниках з'являються рецензії, статті, переклади українського письменника. Маланюк бере активну участь у літературних дискусіях, виступає з доповідями літературознавчого та культурологічного характеру. У сфері його наукової зацікавленості — П. Куліш,

Т. Шевченко, Я. Щоголів, М. Бажан, М. Гоголь, І. Бунін — українські поети-неокласики.

Ще перебуваючи в таборах інтернованих, Євген Маланюк познайомився з польськими літераторами Ю. Тувімом, Я. Івашкевич, Я. Лехонем, А. Слонімський, К. Венжінскім, Л. Подгурськім-Околувім але іншими. Живучи у Варшаві, він налагодив тісніші зв'язки з польськими колегами по перу. Особливо дружні стосунки склалися у поета з Ярославом Івашкевичем, Юліаном Тувімом та сім'єю Марії Домбровської. У 1936 році у Варшаві була надрукована книга поезій Євгена Маланюка «Еллада степова» в перекладі польською мовою Ч. Яштшембец-Козловського.

Також поет був у гарних стосунках і з чеськими літераторами Й.С. Махара (вірші якого перекладав), В. Фіали, Ф. галасом, захоплювався творчістю Франтішека Шальді.

Війна і окупація Польщі примусила Євгена Маланюка шукати роботу. Певний час він працював в українській гімназії у Варшаві, підробляв на випадкових роботах, а іноді доводилося перебиватися і без хліба. В останні місяці війни Маланюк був змушений покинути Польщу і повернутися до Чехії, а отже знову збиратися в дорогу. Але через деякий час залишатися в Чехії було небезпечно. Ім'я Євгена Маланюка було заздалегідь внесено контррозвідкою «Смерч» до списків «антирадянських» діячів з числа українських емігрантів, які підлягали депортації або фізичному знищенню.

В 1945р. Євген Маланюк був змушений залишити дім, сім'ю і податися в другу еміграцію. Точніше, з цього року для нього розпочався другий період блукань, цього разу вже у Німеччині. І знову майже чотири довгих роки життя у таборах. У таборових школах міста Регенсбурга Євген Филимонович вчителював. Навколо нього знову збирається коло літературної обдарованої молоді з нової хвилі української еміграції — Леонід Лиман, Олег Зуєвський, Леонід Полтава. Поет бере участь у створенні письменницької організації СТІНА (Художній український рух), що протягом 1945 — 1949 років працювала в

Німеччині і стала цікавою сторінкою в історії української літератури у вигнанні. А в цілому для Маланюка то були тяжкі часи: життя перевалило за полудень віку, а його необхідно було починати заново; з чого починати, на що сподіватися — поет часто не знав.

На кінець сорокових люди все частіше покидали табори: де-хто відїзжав до Латинської Америки, де-хто в Австралію, проте, більшість прагнула потрапити до США. В одному з транспортів в 1949 році відпливав у свою третю еміграцію і Євген Маланюк.

Нелегко складалася його життя в Америці. Спочатку довелося працювати фізично. Пізніше повезли влаштуватися за фахом — на інженерну посаду в Нью-Йорку; в креслярському бюро він працював до виходу на пенсію в 1962 році. Його перо, як і до цих пір, не знало відпочинку. Тільки більш виразно проступив ліричний струмінь, тепер вірші позначили самозаглиблення. В останнє десятиліття все частіше Євген Маланюк підсумовує пережите і зроблене. Автор не зраджує сформованим ще в молодості ідеалам, його критика спрямована на себе.

Євген Маланюк помер 16 лютого 1968 року в Нью-Йорку. Похований на кладовищі в Бавнд-бруці в Нью-Джерсі, яке часто називають українським пантеоном.

Книги поезій та прози Євгена Маланюка друкувалися в Польщі, Чехо-Словаччині, Німеччині, Франції, США, Канаді. Його твори перекладалися багатьма мовами: німецькою, чеською, російською, польською, французькою, англійською. До останнього часу ім’я Євгена Филимоновича Маланюка було невідомим лише в Україні. Але крига скресла. Прийшов час, у який так свято вірив поет. Для нього він жив і творив.